

DE GENTSE COMONISTENFAMILIE LONQUE

Guido De Bruyker

De familie Lonque telde meerdere muzikaal begaafde leden. Naast Georges, de meest bekende componist Lonque, en Armand, naar wie een Gentbrugse straat genoemd werd, waren Serafien en Theo verdienstelijke componisten en leraars. Dit artikel bevat een korte beschrijving van hun levensloop en werken.

Beroepen waren vroeger vaak familieaangelegenheden. Ook Gent kende zijn muzikale families. Een daarvan uit de eerste driekwart van de twintigste eeuw willen wij hier specifiek in herinnering brengen: Serafien, Georges, Theo en Armand Lonque. Behalve Theo waren ze ook allen componisten. Ze behoorden tot de laatste paar componistengeneraties die hun muziek nog op traditionele maatstaven baseerden. De familie Lonque is voor de oudere en zeker de oudste lezers onder ons ongetwijfeld nog steeds een begrip. Georges was de bekendste en vermoedelijk ook de meest begaafde van de familie. GT zal aan de drie meest creatieve leden van de familie aandacht besteden: aan altviolist en componist Seraphin, aan componist, violist, conservatoriumleraar en academiedirecteur Georges en aan pianist, leraar, academiedirecteur en componist Armand.

Seraphin Lonque (Gent 1873-1943)

S raphin (‘Serafien’) werd in Gent geboren op 4 oktober 1873 als zoon van een schoenmaker. Muziek zat duidelijk in de familie: onder de voorouders vinden we bijvoorbeeld een muzikleraar in Rijsel en een vioolbouwer in Parijs. Serafien ging naar het Koninklijk Muziekconservatorium van zijn geboortestad en behaalde er op zijn vijftiende een eerste prijs solfège, gevolgd door eerste prijzen voor altviool (1891) en viool (1892) respectievelijk onder de leraars Gustave Beyer en Johan Smit.

Het concerto op. 13, voor ‘zijn’ instrument, dateert vermoedelijk van de late 19de of de eerste jaren van de 20ste eeuw. In de orkestpartituur etaleert Sera-

fien ook nog eens zijn deskundigheid op orkestratiegebied. De sfeer herinnert wat aan Mendelssohn, soms ook aan Dvořák. Serafien schreef voornamelijk voor orkest. Daarnaast vooral liederen, waarin hij voor de pianopartij trouwens vaak weer een orkest-alternatief voorzag. Die affiniteit met het orkest zal vermoedelijk gegroeid zijn uit zijn ervaring als orkestmusicus. Een vroeg orkestwerk van hem is Suite Pastorale uit 1884. Hier bedient Serafien zich van een toegankelijke, bij momenten zelfs populair aandoende melodie die hij orkestraal echter rijk inkleedt. Het resultaat vertoont een zekere analogie met de succeswerken van zijn Engelse tijdgenoot Albert Ketèlbey.

Van een heel andere aard is ‘Crépuscule d’amour’ uit 1908, een symfonisch gedicht met een obligate solopartij voor altviool (die vanuit de coulisse dient te weerklinken). Het is een typisch laat-19de-eeuwse muzikale parafrase van een romantisch morbide tekstscène van gelijke strekking (auteur: een zekere L. Jelonik). Een jongeman ontmoet er in de herfstskemering van een naargeestig terneerdrukkende naturomgeving zijn dood gewaande jeugdliefde Jenny; het meisje – *divinement belle* – beantwoordt zijn verklaringen niet, stort emotioneel in en verdwijnt na een smartelijke afscheidskus weer uit zijn leven. De volgende zin uit dat ‘programma’ tekent de algemene sfeer van het werk: ‘... C’était un crépuscule d’automne. Les frissons dorés des branches demi-nues et l’odeur pénétrante des bois humides évoquaient douloureusement des choses mortes.’ Het gegeven blijkt heel verwant aan Byrons ‘Childe Harold’s Pilgrimage’, dat ten grondslag ligt aan ‘Harold en Italie’ van Hector Berlioz – niet toevallig ook een werk voor altviool solo en orkest. De toonpraak van ‘Crépuscule d’amour’ is Wagneriaans, zij het met een minder druk en compact orkestweefsel. Een meesterwerk kan dit opus niet genoemd worden, maar het is in alle opzichten een geslaagde en best interessante muzikale schildering van het literaire gegeven.

Serafien Lonque was getrouwd met Virginie De Porre, eveneens uit een Gentse muzikantenfamilie, en niet de eerste beste. Virginie heet een bijzonder breeddenkende en warmhartige vrouw te zijn geweest. Zij bracht haar artistiek begaafde kinderen discipline bij en een open geest.

Georges Lonque (Gent 1900-Brussel 1967)

De stijl en de kwaliteit van het oeuvre van Georges Lonque variëren wel eens, maar zijn vakmanschap en artistieke gevoeligheid is van een uitnemend niveau. Vernieuwend is zijn muziek niet, maar binnen de laatromantische en impressionistische erfenis neemt ze een eigen plaats in. Ze getuigt onder andere van een grote vormbeheersing, een rijke harmonische verbeelding en, in

Georges Lonque

orkestwerken, van een grote bedrevenheid in de instrumentatiekunst. Bij zijn tijdgenotencomponisten stond hij hoog aangeschreven. Hij werd geboren op 8 november 1900. De vroege ontwikkeling van zijn muzikale talent dankt hij ongetwijfeld aan zijn vader Serafien, die hem de zin voor en de bedrevenheid in de orkestratie lijkt te hebben doorgegeven.

Tijdens de eerste wereldoorlog probeert Georges wat aan de kost te komen door viool te spelen in de Gentse Pathé-concerten en gedurende een zekere periode is hij concertmeester aan de opera, als opvolger van

Henri Gadeyne. Naarmate het componeren en de pedagogische activiteiten hem meer en meer in beslag nemen zal de viool echter meer in de koffer blijven. Bij hem thuis geeft hij evenwel nog concerten, samen met zijn vrouw, de pianiste Yvonne Baeckelmans, al dan niet in combinatie met een voordrachtskunstenaar.

In 1935 sticht hij in Gent de 'kamermuziek-haard', een cyclus van kamermuziekconcerten die dit fijne genre meer onder de aandacht wenst te brengen. Tijdens de tweede wereldoorlog, van 1940 tot 1944, richt hij met Hendrik Caspeele de stichting 'Operaconcerten' op, en krijgt daartoe de leiding over een vast symfonieorkest.

Ondertussen is hij in 1932 in het conservatorium tot leraar benoemd voor de hogere klas harmonieleer. In 1938 neemt hij ook het directeurschap op zich van de muziekacademie van Ronse. Zijn pedagogische en organisatorische werkzaamheden houden Georges niet van het componeren af. Hij laat een behoorlijk uitgebreid oeuvre na: pianostukken, liederen, kamermuziek, oratoria, een 'Missa pro Pace', werken voor groot orkest. Verschillende daarvan krijgen ook officiële onderscheidingen. Zo is hij de eerste om in 1927, met zijn vioolsonate opus 4, de net aan het Gentse conservatorium ingestelde prijs

‘Émile Mathieu’ in ontvangst te nemen. Voor het symfonisch gedicht ‘Aura’, uit 1930, krijgt hij de prijs van de muziekstichting Koningin Elisabeth en voor zijn strijkkwartet in 1947 de prijs van ‘Maison d’Art’ in Brussel. In tegenstelling tot heel wat collega’s kende Georges het geluk zijn muziek frequent te weten uitvoeren, ook zijn orkestwerken.

Zijn vroege werk is overwegend Frans georiënteerd. De hierboven vermelde vioolsonate uit 1925 is er een voorbeeld van. Het is een breed uitgewerkte compositie die in dat opzicht de vioolsonate van César Frank in herinnering roept, waarmee ze verder evenwel geen gelijkenissen vertoont. Het werk is vooral romantisch van toonspraak, maar met een uitgesproken impressionistische inslag en een weelderige klavierpartij vol harmonisch raffinement.

Vrij veel werk van Georges Lonque vertoont een hang naar exotica. Dat gaat van bevallige thema’s die aan Rimsky-Korsakov herinneren (met hier en daar een vleugje Grieg, zoals in ‘Indrukken uit Hemelrijk’ en ‘Aura’) tot fel Arabisch of Iberisch gekleurde bladzijden (Danse mauresque, Images d’Orient, Estrella e.a.).

Hoewel hij best wat muziek voor geoefende oren schreef, zoals het strijkkwartet op. 24 (1937), nam Georges ook geregeld zijn toevlucht tot een toegankelijk betoog en aantrekkelijke melodie, iets wat ook zijn vader had gedaan in de ‘Suite pastorale’ – ‘Indrukken uit Hemelrijk’ zou men tot op zekere hoogte Georges’ ‘Suite Pastorale’ kunnen noemen. ‘Saksisch Porselein’ is een ander orkestwerk in die stijl: met een goed in het oor liggende thematiek én geraffineerde orkestratie is het een geknipt stuk voor wat we het betere ‘nieuwjaarsconcert’ zouden kunnen noemen.

Naast exotische toonsferen valt bij Georges ook een uitgesproken voorliefde op voor de walsmaat. Die walstempi baden dan niet zelden in een enigszins decadente, morbide sfeer, zoals dat ook het geval is met ‘La Valse’ van Ravel. ‘Wiener Walzer’ opus 17, een ander orkestwerk, is in zekere zin zijn eigen ‘La Valse’. Formele gelijkenissen tussen de muziek van Ravel en Lonque zijn er overigens niet. Hoewel de betoverende charme van thema’s en orkestkleuren een constante is doorheen zijn oeuvre, spelen later sporadisch eigentijdse invloeden een grotere rol.

Lonque schreef in 1948 een vioolconcerto. De laatste die dit titanenwerk tot dusver glansrijk tot stand bracht is Sjostakovitsj. Reikt Lonque’s vioolconcert niet naar de toppen van dat van Sjostakowitsj, de uitstekende interpretatie die Clemens Quatacker ervan op grammofoonplaat zette (EMI 1975, reeks Belgische Vioolschool) verzekert desalniettemin een uitmuntende luisterervaring.

Warm aan te bevelen is de mooie bloemlezing uit zijn piano-oeuvre, die Hans Ryckelynck opnam in de reeks 'In Flanders Fields'. Een voorsmaakje ervan biedt gelukkig Youtube: https://www.youtube.com/results?search_query=georges+lonque+hans+ryckelynck. Met die cd kan men ook volop genieten van George's delicate impressionistische toonspraak (bijv. in Voilier).

Als leraar was Georges, blijkens getuigenissen van oud-studenten, inspirerend en bemoedigend. In de les speelde Georges aan de piano de uitgewerkte opgaven van de leerlingen door met in de mond steevast een brandende sigaret. Geregeld viel de as op de toetsen... De verbeteringen die hij in de uitwerkingen van de studenten aanbracht waren echter zonder uitzondering pareltjes van muzikale vinding.

Armand Lonque (Ledeberg 1908 - Gentbrugge 1979)

Armand Lonque

De jongere broer van Georges en Theo Lonque was in de muziekwereld een niet minder geziene persoonlijkheid dan de andere familieleden. Met een vader violist en altviolist, een broer die viool studeerde en een andere cello, oordeelden de ouders dat het met strijkinstrumenten in de familie nu wel volstond en lieten Armand piano leren. Later trad ook hij op de voorgrond als componist en maakte zich verdienstelijk op pedagogisch gebied. Als componist bleef hij enigszins in de schaduw van zijn broer Georges, maar dat betekent niet dat zijn werken geen aandacht zouden verdienen.

Zoals veel behendige muzikanten in die tijd probeerde Armand in de talrijke Gentse bioscopen een centje bij te verdienen en improviseerde daar begeleidingstracks bij de stomme films. Later vroegen zijn kinderen hem thuis nog dikwijls: "Toe papa, doe eens een olifant", "Charly Chaplin", "jazz"...?

Al in 1926 werd Armand aan het conservatorium ‘monitor’ voor piano (d.w.z. lesgever voor de lagere graad). Hij bleef dat tot 1932, het jaar dat hij als leraar solfège en piano een betrekking vond aan de stedelijke muziekschool van Aalst. In die stad en later in Geraardsbergen was hij tevens leraar muzikale opvoeding aan de Koninklijke Athenea. In 1948 stichtte hij in Asse, op vraag van de toenmalige burgemeester, de stedelijke muziekschool, waarvan hij tot 1957 de leiding op zich nam. Dan vestigde het gezin zich opnieuw in Gent om de school van Asse in te ruilen voor die van Gentbrugge. Hij was hier directeur tot zijn pensionering in 1973. Onder het bestuur van Armand Lonque promoveerde de muziekschool van Gentbrugge tot ‘academie’. Zijn gewetensvolle en geëngageerde attitude als leraar en directeur was in muziekonderwijskringen een begrip.

Tot de composities van Armand Lonque behoren liederen, pianowerken, orkestwerken (o. a. een concertstuk voor saxofoon en orkest), ook cantates, waaronder ‘Landelijke zomeravond’, en stukken voor harmonieorkest. Naast kamermuziek zoals zijn fluit- en vioolsonate schreef hij een groot aantal losse stukken voor diverse solo-instrumenten met piano, vaak als verplicht werk voor muziekwedstrijden. Onder de werken voor harmonieorkest vermelden we de Mercuriusmars, die hij in opdracht van stichter Clément Morraye in 1946 schreef voor de opening van de eerste Gentse jaarbeurs.

Er bestaan betrekkelijk weinig opnames van de muziek van Armand en er werden blijkbaar ook minder partituren in omloop gebracht. De meeste van die werken zijn, op een traditionele basis, van een gematigd moderne inslag. Kortere stukken zijn vaak op jonge leerlingen afgestemd. Pianoleerlingen bijvoorbeeld houden van het drieluik ‘Martine heeft drie poppen’ en van zijn drie sonatines, en vioolleerlingen spelen graag de Romance voor viool en piano. Een hoofdleraarschap aan het conservatorium is hem niet vergund geweest. Toen hij bij toenmalig directeur Jules Toussaint De Sutter voor het ambt van docent piano solliciteerde vond deze nóg een Lonque aan het conservatorium iets van het goede teveel. Of: hoe omringd zijn door een muzikale familie niet automatisch een voordeel is. Als academieleraar en -directeur waren Armands pedagogische en artistiek-organisatorische verdiensten niettemin onbetwist.

Hoewel de ervaring leert dat we ons geen illusies mogen maken dat we hun muziek snel weer te horen zullen krijgen, draagt een reminiscentie zoals deze toch steeds een sprankeltje hoop in zich dat ze misschien een of andere ondernemende concert- of evenementenorganisator er zou kunnen toe aanzetten om ooit eens een aantrekkelijke Lonque-retrospectieve op te zetten.

Bronnen

De Schrijver, K. (1955). *Levende Componisten uit Vlaanderen*, dl. 2, blz. 9-14.

De Schrijver, K. (1958). *Bibliografie der Belgische Toonkunstenaars*, blz. 71.

Maertens, J. (2000-2006). In: *Lexicon van de muziek in West-Vlaanderen*. Zeven delen.

Roquet, F. (2007). *Lexicon Vlaamse Componisten, geboren na 1800* (lemma 1070-1072), Roularta Books, Roeselare.

Dankbetuiging

Met speciale dank aan Martine Lonque, dochter van Armand, en aan Jos Van Den Borre (2018) en Jaak Maertens (2020), oud-studenten van Georges, voor waardevolle, vaak ook uit het leven gegrepen, informatie.

Actualisering Bouwkundig Erfgoed

Ghendtsche Tydinghen is voor u vast een bron van informatie over het heden en verleden van onze stad Gent. Uw honger naar meer zal daarmee niet voldaan raken. Gelukkig mogen we ook rekenen op onze stadsdiensten die hun informatie met ons willen delen.

De vijf boekdelen ‘Bouwkundig Erfgoed Gent’ – de inventaris van het bouwkundig erfgoed in Gent - geven een eerste aanzet tot informatie over dit erfgoed, maar zijn al vele jaren oud. De eerste boeken dateren van 1976. Een digitale actualisering werd door de Vlaamse regering opgelegd aan de Vlaamse gemeenten. De Dienst Stadsarcheologie en Monumentenzorg van de stad Gent heeft een kleine ploeg opgedragen om binnen en buiten de stadsring R40 eropuit te trekken om de controle te doen van alle bestaande inventarisitems. Tegelijkertijd werd een lijst opgemaakt van mogelijke interessante items die nu niet in de inventaris staan. Dat zijn er heel veel!

Een heftige en blijvend lopende opdracht! De regelmatig bijgewerkte inhoud kan je terugvinden op <https://data.stad.gent/explore/?disjunctive.keyword&disjunctive.theme&sort=modified&q=vastgesteld+erfgoed>.